VÝVOJ DEVIZOVÝCH PŘÍJMŮ Z CESTOVNÍHO RUCHU ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 2004 -2012

THE DEVELOPMENT OF FOREIGN CURRENCY INCOMES OF THE TRAVEL AND TOURISM INDUSTRY OF THE CZECH REPUBLIC

Jana Valentová, Ondřej Šimpach

Abstract: *The Travel and Tourism industry plays an important role in the national economy, namely incoming tourism which brings to the country foreign currency incomes from making use of goods and services. The aim of the paper is to analyze the development of foreign currency incomes from incoming tourism to the Czech Republic according to the territorial aspect in the years, resp. quarters of 2004-2012 and to find correlations between foreign currency incomes and number of tourists (nights) in the accommodation establishments. The territorial aspect is obligatory for the Czech National Bank after the Czech Republic joint the European Union in the 2004. The analysis involves the European countries whose foreign currency incomes exceed the limit of 2 billion CZK in 2011; USA as the most important source country from the continent America; Japan as the most importan source country from the continent Asia; Brasil and China as countries of the group BRIC.*

Keywords: *Foreign currency incomes, Incoming tourism, Czech Republic, Development.*

JEL Classification*: L83, M16.*

Úvod

Platební bilance je indikátorem ekonomického vývoje a vnější ekonomické rovnováhy. Jedná se o systematický statistický výkaz ekonomických transakcí za časové období mezi národní a zahraniční ekonomikou. Devizové příjmy z cestovního ruchu jsou součástí bilance služeb, která celkem zahrnuje tři součásti – vývoj a dovoz dopravních služeb, vývoj a dovoz služeb turismu a vývoj a dovoz ostatních služeb, jakými jsou služby v oblasti spojů, stavebnictví, pojištění, financích atd. Položka turismu, jinak řečeno cestovního ruchu, je zachycena na běžném účtu, v bilanci služeb, kdy je na kreditní straně sledován vývoj služeb turismu (aktivní turismus) a na straně debetní dovoz služeb turismu (pasivní turismus). Pojmy aktivní a pasivní turismus jsou odvozeny podle účinku, který vykazuje daný typ zahraničního turismu na platební bilanci. Aktivní turismus znamená příliv deviz (příjezdový turismus), naopak pasivní turismus jejich odliv do zahraničí (výjezdový turismus). [1, str.98]. Položka turismus v platební bilanci zahrnuje příjmy a výdaje všech návštěvníků České republiky včetně turistů i exkurzionistů a tranzitujících, které realizovali za zboží a služby k osobní spotřebě během pobytu v destinaci [1, str.99, 100].

Devizové příjmy a devizové výdaje za cestovní ruch České republiky jsou pravidelně, jak za celý rok, tak za jednotlivé kvartály zveřejňovány Českou národní bankou, ale za celkový cestovní ruch země. Od roku 2004, tj. od roku přistoupení ČR k Evropské unii musí i Česká národní banka teritoriálně členit běžný účet platební bilance.

1 Formulace problematiky

Teritoriální členění běžného účtu platební bilance se provádí i v položce devizových příjmů z cestovního ruchu. Jeho dosavadní vývoj ještě nebyl v odborné literatuře ani jinými institucemi analyzován a publikován. Částečně a okrajově se jím zabývá Palatková v publikaci Ekonomika turismu [1].

Cílem příspěvku je vyhodnotit kvartální vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu dle teritoriálního členění od 1. kvartálu 2004 do 1. kvartálu 2012 a vysledovat, zda jsou statisticky významné závislosti mezi vývojem devizových příjmů z cestovního ruchu a počtem hostů a počtem přenocování. Do analýzy byly vybrány evropské země vykazující devizové příjmy z cestovního ruchu vyšší než 2 mld. Kč za období roku 2011; USA jako nejvýznamnější zdrojová země kontinentu Amerika; Japonsko jako nejvýznamnější zdrojová země kontinentu Asie; Čína a Brazílie jako země uskupení BRIC. Indie nemohla být zařazena, neboť se počty hostů v hromadných ubytovacích zařízeních začaly Českým statistickým úřadem uvádět počínaje 1. kvartálem 2012.

2 Metody

K naplnění cíle příspěvku se vycházelo z oficiálních dat uvedených na webových stránkách České národní banky a Českého statistického úřadu. Kvartální údaje dle teritoriálního členění nebyly na webových stránkách ČSÚ publikovány, a tak musely být dle měsíčních údajů dopočítány autory.

K hodnocení kvartálního vývoje devizových příjmů, počtu hostů a počtu přenocování byla zvolena metoda bazických indexů, kdy za bázi byl vypočítán aritmetický průměr hodnot roku 2004 (resp. roku 2005 v případě Ukrajiny a Číny, a roku 2006 u Brazílie), jež je prvním sledovaným rokem ve vývoji. Tato metoda byla doplněna grafickým zpracováním s využitím spojnicových grafů. Vzhledem k limitované kapacitě stran jsou v textu příspěvku zobrazeny pouze grafy kvartálního vývoje devizových příjmů. Německo bylo zobrazeno zvlášť vzhledem k extrémně vyšším hodnotám oproti ostatním zemím. Evropské země byly pro větší přehlednost v grafickém zpracování rozděleny do dvou skupin a mimoevropské jako samostatná skupina. Pro lepší orientaci byla navíc zpracována i tabulka bází, dle kterých se vypočítávaly hodnoty bazických indexů.

K analýze závislostí mezi vývojem devizových příjmů, počtem hostů a počtem přenocování byl využit Pearsonův korelační koeficient. V tabulkách jsou zobrazeny pouze statisticky významné korelační koeficienty s p-hodnotou nižší než 0,05. Jejich výpočty byly provedeny ve statistickém programu Statgraphics.

3 Rozbor problému

3.1 Vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu ČR dle teritoriálního členění mezi 1. kvartálem 2004 a 1. kvartálem 2012

Vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu České republiky dle vybraných teritorií v letech 2004-2012 je zachycen po jednotlivých kvartálech na pěti spojnicových grafech, resp. obrázcích.

Na Obr. 1 je pro úvodní přehled graficky znázorněn vývoj devizových příjmů z cestovního ruchu v členění dle kontinentů včetně zvláštního zobrazení zemí EU-27. Celkové devizové příjmy se vyvíjely sezonně, a to s nejnižšími hodnotami v 1. kvartálech

jednotlivých let vyjma roku 2006, kdy hodnota za 1. kvartál převýšila 2. a 4. kvartál. Maxima, a to téměř 39 mld. Kč dosáhly devizové příjmy ve 4. kvartálu 2011, kdy byl rekordně úspěšný i celý rok se 135 mld. Kč, a to nejen ve sledovaném období 2004-2012. Minima dosahovaly na začátku sledovaného období a poté za 1.kvartál 2005. Evropa i EU -27 kopírovaly trend celkových devizových příjmů. Obdobná sezonnost, i když není z grafu jednoznačně vidět, se projevila v menší míře i ve vývoji devizových příjmů z Ameriky a Asie, přičemž do 4. kvartálu 2007 vedla Amerika a mezi 1. kvartálem 2008 a 1. kvartálem 2010 vedla Asie. Amerika dosáhla ve 4. kvartálu 2011 podílu na celkových devizových příjmech 4,8% a Asie 3,2%. Evropa dosáhla 89% a z toho EU-27 85,5% devizových příjmů.

Obr. 1: Kvartální vývoj devizových příjmů v mil. Kč dle kontinentů

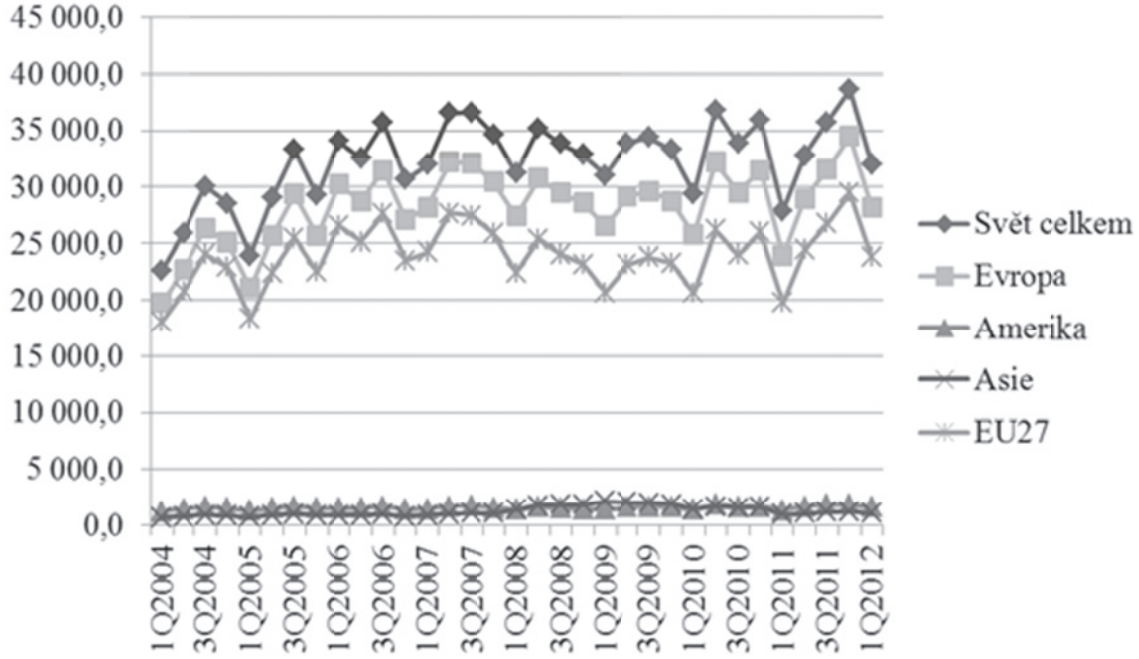

Zdroj: [1]

Německo na Obr. 2 patří k tradičním a hlavním obchodním partnerům v oblasti zahraničního obchodu i cestovního ruchu. Je jednoznačně nejvýznamnější zdrojovou zemí v cestovním ruchu. Devizové příjmy dosáhly maxima obdobně jako Evropa ve 4. kvartálu 2011, a to indexu 154,2 (absolutně 13,941 mld. Kč, což činilo asi 36% celkových devizových příjmů z cestovního ruchu a asi 40% z evropských devizových příjmů).

Obr. 2: Kvartální vývoj devizových příjmů v mil. Kč - Německo

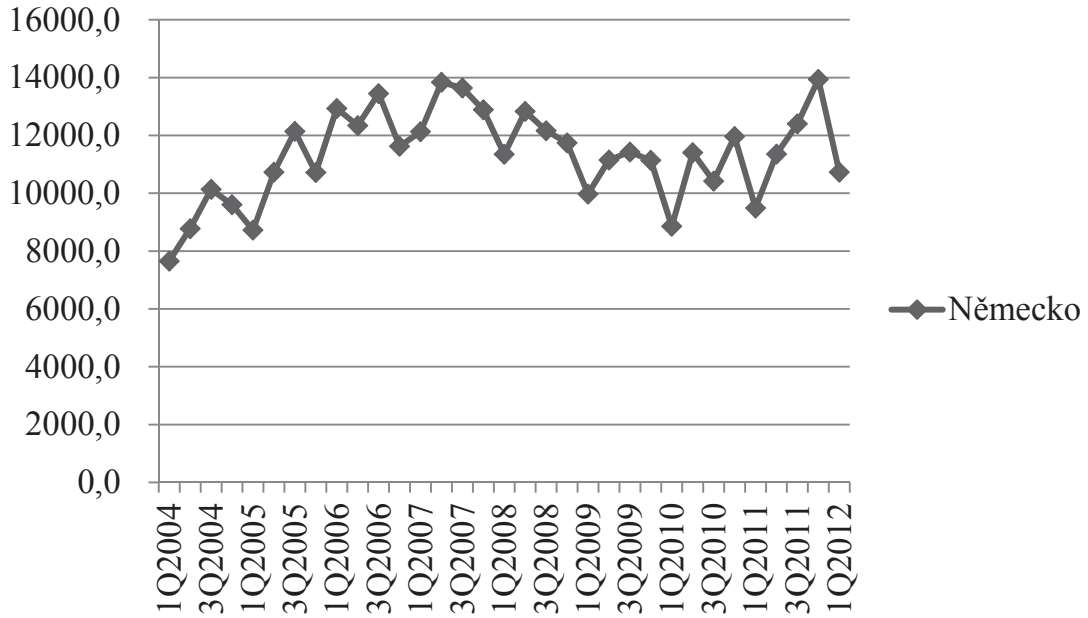

Zdroj: [2]

Na Obr. 3 a Obr. 4 je zobrazen vývoj devizových příjmů u vybraných evropských zemí, jejichž roční devizové příjmy přesáhly v roce 2011 2 mld. Kč. Jak je evidentní z obrázků, vývoj jejich devizových příjmů není zcela identický s vývojem celkových devizových příjmů a s vývojem devizových příjmů z Evropy.

Na Obr. 3 je evidentní, že se do 4. kvartálu 2005 držela na 2. místě Velká Británie, která se poté posunula na 3. místo, kde setrvala do 4. kvartálu 2007 a poté se posunula na 5. místo a až na výjimky se drží v první TOP 5. Maxima devizových příjmů dosáhla ve 3. kvartále 2005 (index 112,9, absolutně 2,44 mld. Kč) a minima v 1. kvartále 2011(index 52,7, absolutně 1,14 mld. Kč). Další významnou zemí je Slovensko, které se drží na 2. místě od 1. kvartálu 2006, kdy vystřídalo Velkou Británii. Výjimku tvoří 1. kvartál 2009 - 1. kvartál 2010 a 1. kvartál 2011, kdy 2. místo zaujala nejdříve Ukrajina a poté Rusko. Slovensko dosáhlo maxima ve 3. kvartále 2007 (index 166,8, absolutně 3,11 mld. Kč) a minima v 1. kvartále 2011 (index 69,5, absolutně 1,3 mld. Kč). Rusko se od 1. kvartálu 2005 umisťovalo střídavě na 3. nebo 4. místě. Svého maxima dosáhly devizové příjmy ve 2. kvartále 2010 (index 185,5, absolutně 2,3 mld. Kč) a minima na začátku sledovaného období. Rostoucí tendence devizových příjmů je evidentní po celou dobu sledovaného období. Ukrajina patří k dalším významným zdrojovým zemím v první TOP 5, ve které se drží od 3. kvartálu 2007, většinou zaujímá 3. místo. Svého maxima dosáhly devizové příjmy v 1. kvartále 2009 (index 7677, absolutně 2,7 mld. Kč). Minima měly na začátku sledovaného období a od té doby se vyvíjí enormními tempy růstu ve srovnání s ostatními zeměmi. Polsko z hlediska devizových příjmů nepatří do první TOP 5, drží se střídavě na 7. - 8. místě, až na výjimku, a to ve 4. kvartále 2011, kdy obsadilo 4. místo. V tomto kvartále dosáhly devizové příjmy maxima (index 138,4, absolutně necelých 1,7 mld. Kč) a minima v 1. kvartále 2009 (index 63,5, absolutně 0,8 mld. Kč).

Obr. 3: Kvartální vývoj devizových příjmů v mil. Kč - 1. skupina zemí v Evropě

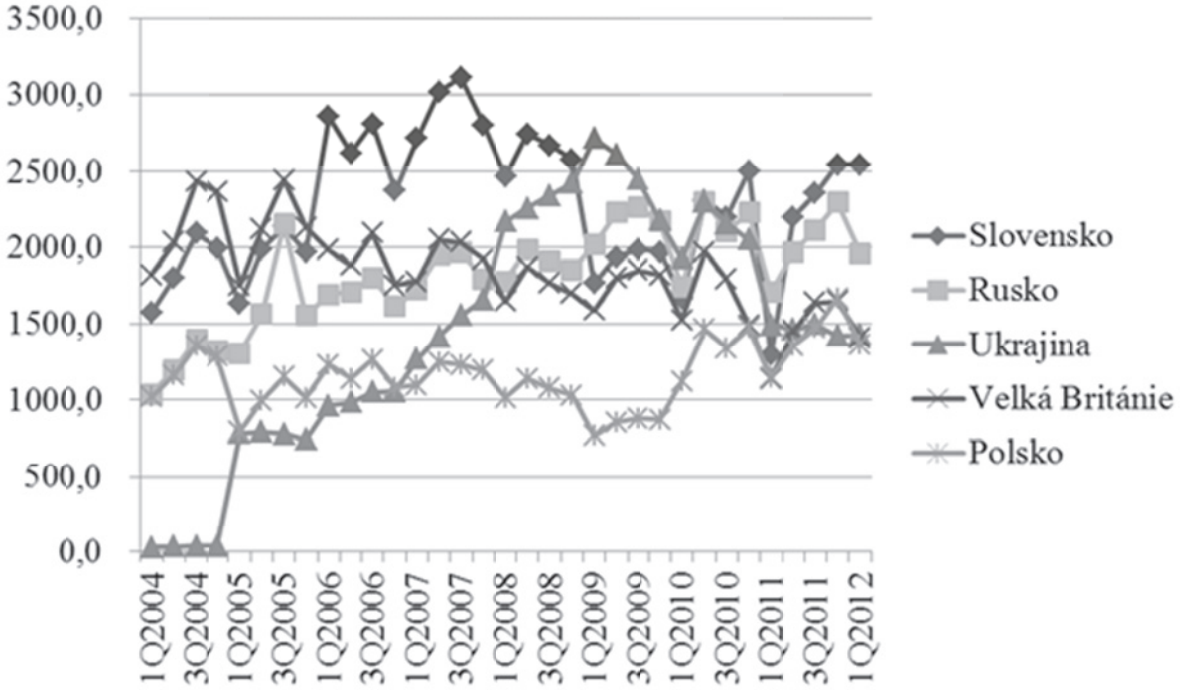

Zdroj: [2]

Na Obr. 4 je zobrazen kvartální vývoj devizových příjmů ze zemí, které se umisťovaly spíše ve druhé a třetí pětce sledovaných zemí. Itálie se převážně držela na 6. nebo 7. místě. Výjimku tvořily 1. a 3. kvartál 2005 a 3. kvartál 2011, kdy se dostala do první TOP 5 zemí, a 4. kvartál 2010, 1. kvartál 2011 a 1. kvartál 2012, kdy se propadla na 8. místo. Maxima dosáhly devizové příjmy ve 4. kvartálu (index 1585, absolutně 1,6 mld. Kč), minima v 1. kvartálu 2005 (index 69,5, absolutně necelých 0,9 mld. Kč). Další významnou zemí druhé pětice zemí je Rakousko, které se drželo mezi 4. kvartálem 2006 a 4. kvartálem 2009 na 9. nebo 10. místě, ale v 1. kvartálu 2010 a od 2. kvartálu 2011 se výrazně devizové příjmy zvedla a Rakousko se posunulo na 6. místo. Maxima dosáhly devizové příjmy ve 4. kvartálu 2011 (index 133,3, absolutně 1,6 mld. Kč), minima v 1. kvartále 2005 (index 54,2, absolutně necelých 0,7 mld. Kč). Nizozemí se až do 2. kvartálu 2006 drželo na 9. nebo 10. místě, ale od té doby se drží na místě 12. Devizové příjmy mají výrazně klesající tendenci. Svého maxima dosáhly ve 3. kvartále 2004 (index 112,2, absolutně necelých 1,2 mld. Kč) a minima v 1. kvartále 2009 (50,1, absolutně 0,5 mld. Kč). Francie se po většinu sledovaného období držela převážně na 10. místě, v roce 2006 se propadla na místo 12. Maxima dosáhly devizové příjmy ve 3. kvartále 2009 (index 139,2, absolutně necelých 1,1 mld. Kč) a minima na začátku sledovaného období (index 82,5, absolutně 0,6 mld. Kč) a v 1. kvartále 2008 (index 89,2, absolutně 0,7 mld. Kč). Španělsko se drželo po celé sledované období převážně na 11. místě, výjimečně na 12. místě. Maxima dosáhly devizové příjmy ve 4. kvartálu 2011 (index 142,1, absolutně necelou 1 mld. Kč), minima v 1. kvartále 2005 (index 86,2, absolutně 0,6 mld. Kč).

Obr. 4: Kvartální vývoj devizových příjmů v mil. Kč - 2. skupina zemí v Evropě

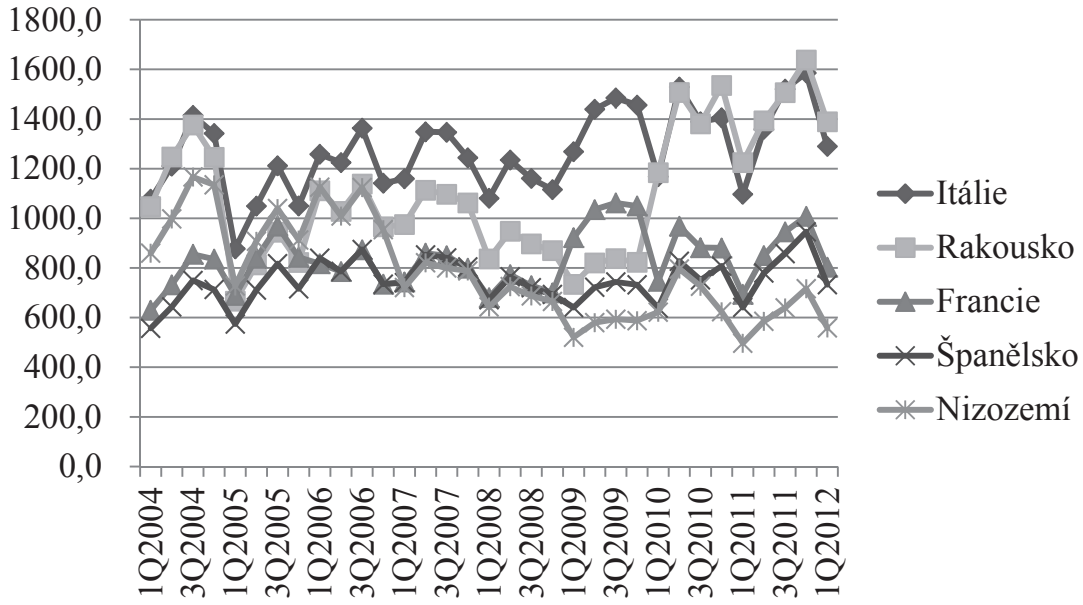

Zdroj: [2]

Na Obr. 5 je zobrazen kvartální vývoj devizových příjmů ze zemí mimo Evropu, kde jednoznačně dominují USA, které patřily mezi 4. kvartálem 2004 a 4. kvartálem 2006 do zemí TOP 5. Mezi 3. kvartálem 2007 a 4. kvartálem 2009 se umisťovaly zpočátku na 6., poté na 7. místě a od 1. kvartálu 2010 se drží spíše na 9. místě sledovaných zemí. Maxima dosáhly devizové příjmy ve 3. kvartále 2011 (index 116,2, absolutně 1,5 mld. Kč), minima v 1. kvartále 2011 (index 81,1, absolutně asi 1 mld. Kč). Výraznější ve vývoji bývají 3. kvartály jednotlivých let. Japonsko nezaznamenává tak silné sezónní výkyvy jako USA, ale je opět vidět větší význam 3. kvartálů. Maxima dosahují devizové příjmy ve 4. kvartále 2011 (index 187,3, absolutně 0,7 mld. Kč), minima na začátku sledovaného období (index 82,9, absolutně 0,3 mld. Kč). Čína vykazuje mírně rostoucí tendenci do roku 2009, kdy dosahuje výrazně vyšších indexů růstu a maxima ve 3. kvartále 2009 (index 301,1, absolutně necelých 1,7 mld. Kč). Od 1. kvartálu 2010 však mají opět klesající tendenci až k nejnižší hodnotě indexu 61,6, absolutně 0,3 mld. Kč. Minimum bylo evidentní v počátku sledovaného období v 1. kvartále 2005. Brazílie je složitější v hodnocení, neboť byly často evidovány ČNB na nulové hodnotě, ale maxima dosáhly ve 2. kvartále 2006 (33 mil. Kč) a pak měly sestupnou tendenci anebo bylo těžké zjistit jejich přesnou výši.

Obr. 5: Kvartální vývoj devizových příjmů v mil. Kč - země mimo Evropu

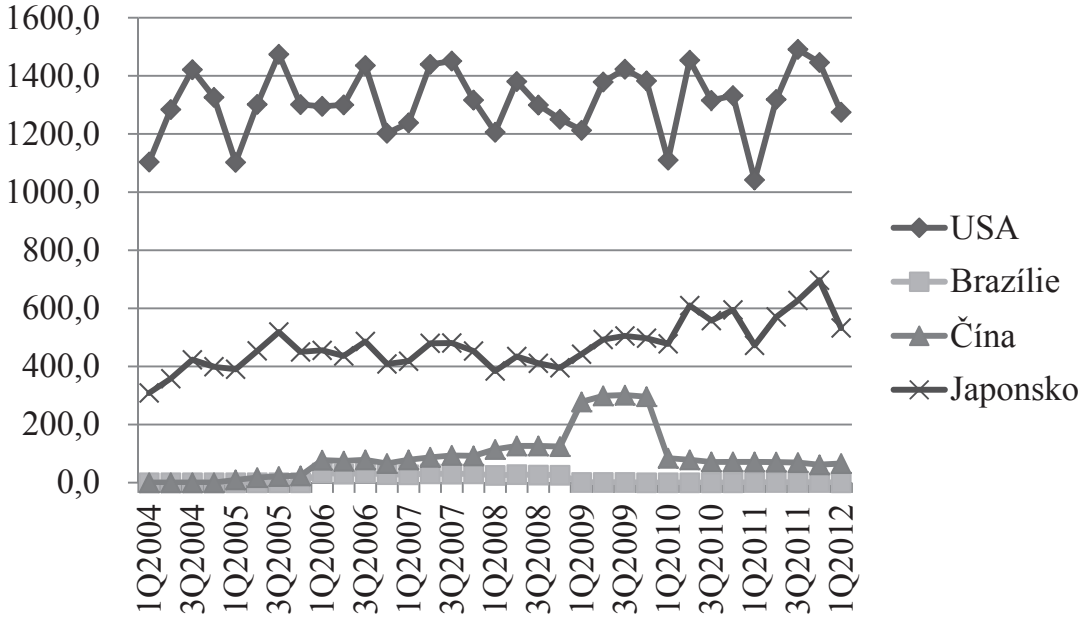

Zdroj: [2]

3.2 Závislost mezi vývojem devizových příjmů, počtem hostů a počtem přenocování

Většina institucí zabývající se hodnocením vývoje cestovního ruchu uvádí jako hlavní ukazatel úspěšnosti své činnosti růst počtu hostů a počtu přenocování, ale již se nezabývá skutečností, zda s růstem počtu hostů a přenocování rostou jednoznačně a stejným tempem i devizové příjmy. Proto byl vytčen další cíl příspěvku, a to zjistit, zda se devizové příjmy vyvíjely v závislosti na počtu hostů a přenocování, jak byla tato závislost silná a zda hodnoty korelačních koeficientů jsou statisticky významné, či nikoliv. Vzhledem k limitujícímu počtu stran příspěvku nemohly být zobrazeny vývoje počty hostů a přenocování u vybraných zemí, ale výpočty korelačních koeficientů z těchto dat vycházely. Lze však konstatovat, že vývoj počtu hostů a počtu přenocování ani pořadí zemí nebyly zcela identické jako u vývoje devizových příjmů.

Tab. 1 ukazuje, že nejsilnější korelace mezi vývojem devizových příjmů a počtem hostů jsou patrné u Velké Británie, USA a Ruska, což by se v praxi dalo interpretovat, že s vyšším počtem hostů přicházel i růst vyšších devizových příjmů. Středně silné korelace byly dle pořadí síly korelace u Ukrajiny, Španělska, Slovenska, Nizozemí, Francie a Německa. Co se týká korelací mezi vývojem devizových příjmů a počtu přenocování, tak se jako nejsilnější ukazují opět u Velké Británie a USA. U Ruska je korelační koeficient středně silný podobně jako u Španělska a Slovenska. Tyto koeficienty jsou však nižší než u počtu hostů.

Tab. 1: Pearsonův korelační koeficient – země významné ve vztahu k devizovým příjmům

	Devizové příjmy	**Počet hostů**	**Počet přenocování**
Devizové příjmy	koef./p-hodnota	koefic./p-hodnota	koef./p-hodnota
Francie		0,4056/0,0192	
Německo		0,4026/0,0202	
Nizozemí		0,4358/0,0112	
Rusko		0,6756/0	0,4875/0,004
Slovensko		0,4399/0,0104	0,3787/0,0298
Španělsko		0,4808/0,0046	0,4213/0,0146
Ukrajina		0,4975/0,006	
Velká Británie		0,8609/0	0,5432/0,0011
USA		0,7559/0	0,5086/0,0025
Počet hostů			
Francie	0,4056/0,0192		0,5906/0,0003
Německo	0,4026/0,0202		0,3466/0,0481
Nizozemí	0,4358/0,0112		0,7281/0
Rusko	0,6756/0		
Slovensko	0,4399/0,0104		
Španělsko	0,4808/0,0046		0,7129/0
Ukrajina	0,4975/0,006		0,5404/0,0025
Velká Británie	0,8609/0		0,679/0
USA	0,7559/0		0,6516/0
Počet přenocování			
Francie		0,5906/0,0003	
Německo		0,3466/0,0481	
Nizozemí		0,7281/0	
Rusko	0,4875/0,004	0,7381/0	
Slovensko	0,3787/0,0298		
Španělsko	0,4213/0,0146	0,7129/0	
Ukrajina		0,5404/0,0025	
Velká Británie	0,5432/0,0011	0,679/0	
USA	0,5086/0,0025	0,6516/0	

Zdroj: [vlastní výpočty v programu Statgraphics]

Z Tab. 2 je patrné, že země jako Čína, Japonsko a Brazílie; z evropských Polsko a Rakousko nevykázaly statisticky významné korelační koeficienty mezi vývojem devizových příjmů a počtem hostů a přenocování, ale vykázaly silné korelační koeficienty (Čína, Japonsko, Brazílie) mezi počtem hostů a počtem přenocování, což je docela logické, neboť průměrná délka pobytu se pohybuje mezi 1 až 2 nocemi. U Polska a Rakouska byly korelační koeficienty na středně vysoké hodnotě.

Tab. 2: Pearsonův korelační koeficient –země nevýznamné ve vztahu k devizovým příjmům

	Počet hostů	**Počet přenocování**
Počet hostů	koef./p-hodnota	koef./p-hodnota
Brazílie		0,8771/0
Čína		0,8922/0
Japonsko		0,5624/0
Polsko		0,3593/0,04
Rakousko		0,4839/0043
Počet přenocování		
Brazílie	0,8771/0	
Čína	0,8922/0	
Japonsko	0,5624/0,0007	
Polsko	0,3593/0,04	
Rakousko	0,4839/0,0043	

Zdroj: [vlastní výpočty v programu Statgraphics]

Z výše uvedeného vyplývá, že snahy o navyšování počtu hostů a počtu přenocování nemusí vést u všech zemí k automatickému nárůstu devizových příjmů.

4 Diskuze

Určitým úskalím příspěvku může být fakt, že devizové příjmy v sobě zahrnují příjmy jak od turistů, tak exkurzionistů. Statistický úřad tyto počty exkurzionistů také sleduje, ale pouze v satelitním účtu a celkově za všechny země. Už však nerozlišuje exkurzionisty dle teritoriálního členění. S teritoriálním členěním pracují některé výzkumné firmy, především agentura Stemmark, která k určení příjmů z příjezdového cestovního ruchu využívá jiné metody než Česká národní banka.

Závěr

Cílem příspěvku byla především analýza vývoje devizových příjmů z cestovního ruchu dle teritoriálního členění po vstupu České republiky do Evropské unie a tím i rozšíření odborných analýz hodnocení příjezdového cestovního ruchu, které byly dosud provedeny a publikovány. Z analýzy vývoje devizových příjmů vyplynulo, že nejvíce devizových příjmů ve sledovaném období jednoznačně plynulo z Německa, Británie, Slovenska, Ruska a USA. Od 1.kvartálu 2007 tyto země doplnila i Ukrajina a od 3.kvartálu 2007 opustily

prvních TOP 5 USA, ale zůstaly v TOP10. TOP 10 ještě doplnily Itálie, Polsko, Rakousko, Nizozemí, které však od 1.kvartálu 2007 ztratilo na svém významu z TOP 10 vypadlo, a Francie. Mimoevropské země - Japonsko, Čína a Brazílie nepřinášely významné devizové příjmy. Dalším cílem příspěvku bylo zjistit pomocí korelačních koeficientů, zda se ve vývoji ve sledovaném období projevovaly statisticky významné závislosti mezi devizovými příjmy, počty hostů a přenocování.

Nejsilnější korelace mezi vývojem devizových příjmů a počtem hostů, které byly statisticky významné, se ukázaly u Velké Británie, USA a Ruska. U Velké Británie a USA byly statisticky významné a nejsilnější i korelace mezi vývojem devizových příjmů a počtem přenocování. Hodnoty však byly nižší než u počtu hostů. U Japonska, Číny a Brazílie, na které se soustředí propagace zemí V4 a od nichž se očekávají do budoucna enormní nárůsty zatím v dosavadním vývoji neprokázaly žádné statisticky významné korelace mezi devizovými příjmy a počty hostů. Z výše uvedeného vyplývá, že by bylo dobré se dále hlouběji zabývat analýzou těchto vztahů a také predikcí vývoje do roku 2020 a 2030 na základě regresní analýzy. Tato témata by mohla předmětem dalších analýzy a příspěvků a využita v praxi destinačního marketingu a žádoucího zacílení propagace České republiky v zahraničí.

Reference

[1] PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ J. *Ekonomika turismu*. Grada Publishing, a.s 2011, ISBN 978-80-247-3748-5

[2] Česká národní banka. *Běžný účet platební bilance České republiky v teritoriálním členění* [cit. 2012-08-15] Dostupné na WWW: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/bezny_ucet_pb_tc/

[3] Český statistický úřad. [cit. 2012-08-15]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr>

Kontaktní adresa

Ing. Jana Valentová
Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra cestovního ruchu
Náměstí W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika
E-mail: valentoj@vse.cz
Tel. číslo: 224 095 267

Ing. Ondřej Šimpach
Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky, Katedra demografie
Náměstí W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika
E-mail: Ondrej.Simpach@vse.cz
Tel. číslo: 224 095 273

Received: 01. 09. 2012
Reviewed: 01. 11. 2012
Approved for publication: 04. 04. 2013